

K Z O M B U N I A K A T
Z B A D A N I A

Warszawa, marzec 2012

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/33/2012

ZAUFANIE SPOŁECZNE

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Zaufanie jest jedną z najważniejszych wartości utrzymujących spójność grup społecznych, a w szerszym wymiarze – społeczeństw. Bez zaufania, bez przekonania, że można wierzyć drugiej osobie, cudzemu słowu, diagnozie czy obietnicy, nie da się dobrze funkcjonować ani w rodzinie, ani w biznesie, ani w państwie. W jednym z ostatnich sondaży¹ po raz kolejny zapytaliśmy Polaków, komu i kiedy ufają oraz jak ważna dla nich jest kwestia zaufania do innych ludzi, a także do instytucji publicznych.

CZY LUDZIOM MOŻNA UFAĆ?

Uzyskane deklaracje wskazują, że w życiu społecznym Polacy są raczej nieufni. Tylko niespełna jedna czwarta badanych (23%) wychodzi z założenia, że większości ludzi można ufać, blisko trzy czwarte zaś (74%) wyznaje zasadę zachowywania daleko idącej ostrożności w stosunkach z innymi. Przekonanie takie podzielane jest obecnie nieznacznie częściej niż przed dwoma i czterema laty, jednak wciąż rzadziej niż w latach 2002–2006.

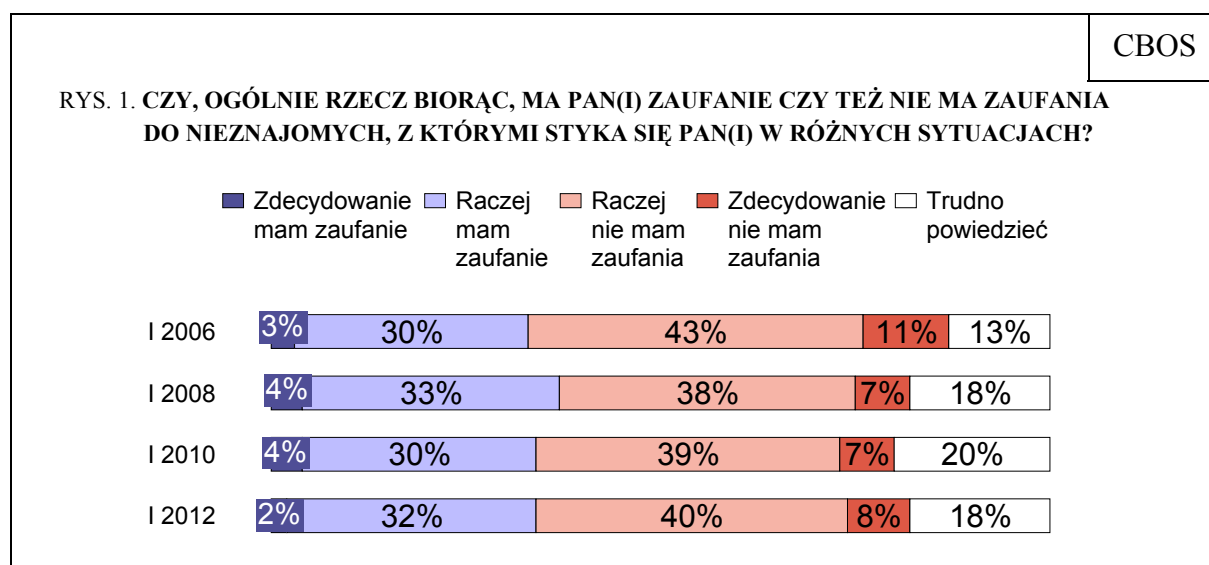
Tabela 1

Terminy badań	Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego w Polsce jest bliższa Pana(i) poglądom?		
	Ogólnie rzecz biorąc, większości ludzi można ufać	W stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym	Trudno powiedzieć
	w procentach		
I 2002	19	79	2
I 2004	17	81	2
I 2006	19	79	2
I 2008	26	72	2
I 2010	26	72	2
I 2012	23	74	3

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (260) przeprowadzono w dniach 5 – 11 stycznia 2012 roku na liczącej 1058 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Przekonanie o konieczności zachowania ostrożności w relacjach z innymi ludźmi wydaje się nie tylko jedną z obiegowych, tzw. życiowych prawd, którym – być może – trudno jednoznacznie zaprzeczyć, ale dla wielu jest zasadą, której hołdują w codziennych relacjach z innymi, w domyśle – nienależącymi do ich najbliższego kręgu. Na pytanie o pozytywne nastawienie do nieznanym osobom, napotykanym w różnych sytuacjach, tylko jedna trzecia respondentów (34%) odpowiada, że odnosi się do nich z ufnością, przy czym większość tej grupy deklaruje jedynie ograniczone zaufanie (32% odpowiedzi „raczej mam zaufanie”). Znacznie więcej badanych (48%) nie ufa nieznanym sobie osobom, w tym co trzynasty (8%) na „dzień dobry” odnosi się do nieznanym zdecydowanie nieufnie.

Zarówno na poziomie prawd ogólnych, jak i w praktyce życia społecznego niewiele zmieniło się w tym względzie w ciągu ostatnich dwóch lat. Także w życiu codziennym Polacy obecnie nieco częściej niż przed dwoma laty cechują się brakiem zaufania w stosunku do nieznanym (wzrost wskazań o 2 punkty), jednak nastawienie to nadal pozostaje znacznie mniej powszechne niż jeszcze sześć lat temu.

Interesujące, że nieufność do innych – jako zasada ogólna – stosunkowo najmniej dotyczy sfery relacji biznesowych, a więc tej rzeczywistości, w której funkcjonowanie na dłuższą metę nie może się obejść bez zaufania. Warto zauważyć, że jest to dziedzina życia społecznego, której w wymiarze zbiorowym Polacy uczą się niejako na nowo i to od niedawna (zaledwie od dwudziestu kilku lat). Zmiany zaś w sferze wartości dokonują się zwykle w długim okresie. Badani są wyraźnie podzieleni w opiniach na temat obdarzania zaufaniem partnerów biznesowych. Prawie tyle samo wyznaje zasadę, że zaufanie

w interesach na ogół się opłaca (38%), co opowiada się za zachowywaniem ostrożności i twierdzi, że zaufanie w tej dziedzinie na ogół źle się kończy (37%).

Opinie w tym zakresie zmieniają się stosunkowo najbardziej dynamicznie. Od 2002 roku, od kiedy badamy poglądy Polaków na ten temat, sukcesywnie maleje odsetek respondentów wyznających zasadę ograniczonego zaufania, a rośnie odsetek tych, którzy sądzą, że zaufanie w interesach się opłaca.

Tabela 2

Terminy badań	Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego w Polsce jest bliższa Pana(i) poglądom?		
	Zaufanie do partnerów w interesach na ogół się opłaca	Zaufanie do partnerów w interesach na ogół źle się kończy	Trudno powiedzieć
	w procentach		
I 2002	24	45	31
I 2004	29	46	25
I 2006	27	44	29
I 2008	33	40	27
I 2010	34	42	24
I 2012	38	37	24

Odpowiedzi ankietowanych na powyższe pytania posłużyły nam do utworzenia **syntetycznego indeksu zaufania**, czyli wskaźnika opisującego pewną zgeneralizowaną i ogólną postawę w relacjach społecznych. Uwzględnia on odpowiednio przekodowane i zagregowane deklaracje dotyczące podzielanych przekonań w kwestii przyjmowania ufnej *versus* nieufnej postawy w relacjach społecznych. Indeks przyjmuje wartości od -3 (dużej nieufności i ostrożności) do +3 (dużego zaufania i otwartości).

Tabela 3

Ogólny wskaźnik zaufania	
Wartości według 7-stopniowej skali od -3 do +3	Odsetki badanych
Bardzo duża nieufność, ostrożność (-3)	19
Średnia nieufność (-2)	15
Niewielka nieufność (-1)	29
Postawa ambiwalentna (0)	10
Niewielka ufność (+1)	16
Średnia ufność (+2)	3
Bardzo duża ufność, otwartość (+3)	9

W sumie prawie dwóm trzecim badanych (63%) można przypisać raczej nieufne, dość ostrożne podejście do ludzi, przy czym dla 19% ankietowanych owa ostrożność i dystans ma charakter stałej skłonności, którą w dużym przybliżeniu można by określić jako

postawę. W tym przypadku we wszystkich kwestiach badani identyfikowali się z opcją nakazującą ostrożność i wskazującą na ograniczone zaufanie do ludzi. Na drugim biegunie sytuuje się nieco ponad jedna czwarta ankietowanych (28%), których można określić jako otwartych, podchodzących do innych ludzi częściej z ufnością niż nieufnie. Dużą otwartość na innych, nastawienie wolne od nieufności, można przypisać co jedenastemu respondentowi (9%).

Średnia wartość indeksu dla ogółu badanych wynosi -0,64. Ujemny znak przy tym wskaźniku pokazuje, że w społeczeństwie polskim nieufność i ostrożność w nastawieniu do bliźnich generalnie bierze górę nad stosunkiem otwartym i pełnym ufności.

Ostrożne, nacechowane mniejszą lub większą nieufnością podejście do ludzi jest nastawieniem dominującym niemal we wszystkich grupach wyróżnionych ze względu na cechy społeczno-demograficzne.

Największą nieufnością cechują się osoby z wykształceniem podstawowym (średnia wartość wskaźnika dla tej grupy wynosi -1,01), badani o najniższych miesięcznych dochodach *per capita* (-1,09) oraz źle oceniający własne warunki materialne (-1,00). Im wyższy natomiast poziom wykształcenia i lepsza sytuacja materialna ankietowanych, tym mniejsza okazuje się ich ostrożność i nieufność w stosunku do świata. Wyraźnie mniej otwarci i znacznie bardziej nieufni są ponadto mieszkańcy wsi (-0,84) niż miast, zwłaszcza największych (-0,34). Wyższy poziom nieufności i ostrożności znacznie częściej cechuje również badanych najmłodszych, w wieku 18–24 lata (średnia wartość wskaźnika wynosi -0,93), niż najstarszych, mających co najmniej 65 lat (-0,52), a zwłaszcza osoby w okresie największej aktywności życiowej i zawodowej – od 35 do 44 roku życia (-0,43). Spośród grup społeczno-zawodowych zdecydowanie najbardziej nieufni są robotnicy niewykwalifikowani (-1,31) oraz rolnicy (-1,25), a także uczniowie i studenci (-0,84). Relatywnie najbardziej otwarci są natomiast badani o wysokim statusie społecznym i materialnym – z wyższym wykształceniem (+0,14), osiągający miesięczne dochody powyżej 1500 zł na osobę w rodzinie (-0,12), oceniający własne warunki materialne jako dobre (-0,21), a w grupach społeczno-zawodowych – kadra kierownicza i specjaliści (+0,35).

Tabela 4

Cechy społeczno-demograficzne	Ogólny wskaźnik zaufania mierzony na skali od -3 do +3	Odchylenie standardowe
Ogółem	-0,64	1,80
Płeć		
Mężczyźni	-0,68	1,79
Kobiety	-0,59	1,81
Wiek		
18–24 lata	-0,93	1,79
25–34	-0,59	1,95
35–44	-0,43	1,83
45–54	-0,78	1,80
55–64	-0,64	1,74
65 lat i więcej	-0,52	1,68
Miejsce zamieszkania		
Wieś	-0,84	1,65
Miasto do 20 tys.	-0,59	1,87
20–100 tys.	-0,54	1,79
101–500 tys.	-0,54	1,86
501 tys. i więcej mieszkańców	-0,34	2,05
Wykształcenie		
Podstawowe	-1,01	1,54
Zasadnicze zawodowe	-0,88	1,61
Średnie	-0,63	1,81
Wyższe	0,14	2,09
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)		
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	0,35	2,09
Średni personel, technicy	-0,57	1,69
Pracownicy administracyjno-biurowi	-0,35	1,96
Pracownicy usług	-0,70	2,02
Robotnicy wykwalifikowani	-0,87	1,63
Robotnicy niewykwalifikowani	-1,31	1,48
Rolnicy	-1,25	1,61
Pracujący na własny rachunek	-0,69	1,58
Bierni zawodowo		
Renciści	-0,60	1,54
Emeryci	-0,59	1,70
Uczniowie i studenci	-0,84	1,80
Bezrobotni	-0,70	1,97
Gospodynie domowe i inni	-0,80	1,78
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym		
Do 500 zł	-1,09	1,58
501–750 zł	-0,90	1,72
751–1000 zł	-0,68	1,72
1001–1500 zł	-0,45	1,75
Powyżej 1500 zł	-0,12	2,06
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego		
Złe	-1,00	1,73
Średnie	-0,92	1,60
Dobre	-0,21	1,93
Uczestnictwo w praktykach religijnych		
Kilka razy w tygodniu	-0,36	1,71
Raz w tygodniu	-0,75	1,76
1–2 razy w miesiącu	-0,37	1,76
Kilka razy w roku	-0,69	1,78
W ogóle nie uczestniczy	-0,51	2,04
Poglądy polityczne		
Lewica	-0,54	1,86
Centrum	-0,72	1,88
Prawica	-0,38	1,85
Trudno powiedzieć	-0,92	1,51

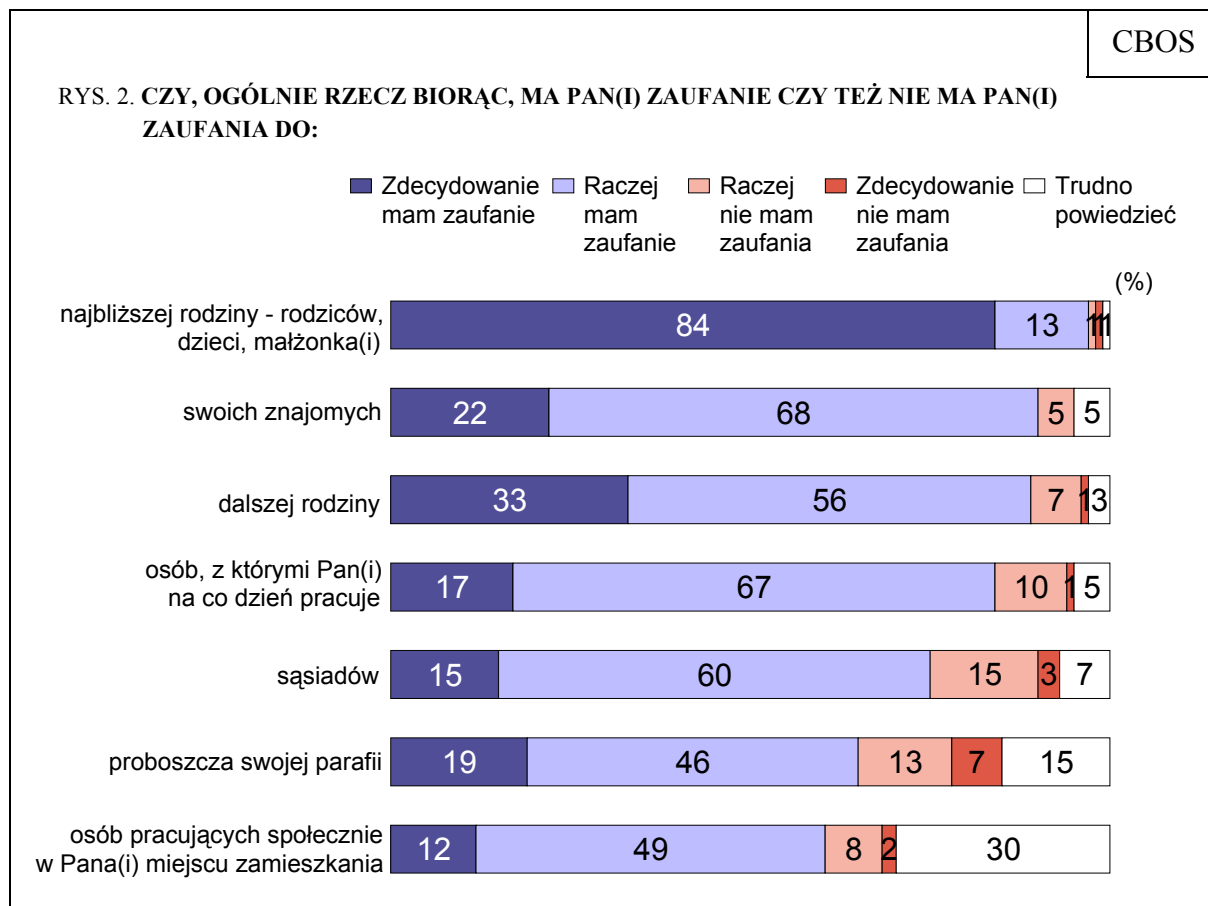
ZAUFIANIE W KRĘGU NAJBLIŻSZYCH

Właściwa Polakom filozofia ograniczonego zaufania w stosunkach z ludźmi wydaje się jednak w praktyce życia społecznego zarezerwowana przede wszystkim dla „obcych” – tych, których nie znamy i nie wiemy, czego się po nich spodziewać. W relacjach z bezpośrednim otoczeniem, ludźmi, wśród których żyjemy na co dzień, stosunki społeczne okazują się w dużej mierze oparte na zaufaniu, co nie znaczy, że nie jest ono relatywizowane w zależności od bliskości tych, którzy nas otaczają.

Badani – według ich własnych deklaracji – w ogromnej większości ufają najbliższej rodzinie (97%), swoim znajomym (90%), a także dalszym krewnym (89%) i współpracownikom (84%). Prawdziwe oparcie znajdują jednak przede wszystkim w gronie najbliższych. O ile bowiem zaufanie do członków najbliższej rodziny zdecydowana większość ankietowanych deklaruje bez wahania i stanowczo, o tyle zaufanie do osób z dalszego otoczenia – dalszych krewnych, znajomych czy współpracowników – w przeważającej mierze ma charakter warunkowy. Odpowiedzi „raczej mam zaufanie” w odniesieniu do tych grup udziela odpowiednio: 56%, 68% i 67% badanych. Nieograniczone zaufanie do dalszej rodziny ma tylko co trzeci respondent (33%), a jeszcze mniej zawierzyłoby bez wahania swoim znajomym (22%) lub osobom, z którymi na co dzień pracuje (17%).

Trzy czwarte Polaków ufa swoim sąsiadom (60% deklaruje, że raczej ma zaufanie, a 15% – że zdecydowanie). Prawie dwie trzecie respondentów należących do parafii ufa swojemu proboszczowi (65%), przy czym zaufanie to jest raczej umiarkowane (46%) niż pełne (19%). Sporo ankietowanych ma problem z określeniem swojego stosunku do lokalnych działaczy społecznych (30%), co może wynikać z nieznamomości takich osób i braku doświadczeń w kontaktach z nimi.

Jeśli chodzi o deklarowaną nieufność, to w największym stopniu dotyczy ona proboszczów i sąsiadów. Co piąty ankietowany (20%) nie ma zaufania do proboszcza swojej parafii i prawie tyle samo (18%) w mniejszym lub większym stopniu nie ufa sąsiadom.

Ogólne nastawienie do ludzi – ostrożny, nieufny stosunek *versus* otwartość i ufność do bliźnich – nie pozostaje, co zrozumiałe, bez związku z częstością nawiązywania kontaktów i jakością tych relacji. Zakres oddziaływania tych nastawień, o czym świadczy wartość współczynników korelacji *r* Pearsona, jest jednak dość ograniczony.

Tabela 5. Zależności między ogólnym wskaźnikiem zaufania a zaufaniem do ludzi w sferze prywatnej

Zaufanie (mierzone na skali 1–5):	Współczynniki korelacji <i>r</i> Pearsona z ogólnym wskaźnikiem zaufania (skala od -3 do +3)
– do najbliższej rodziny	0,07
– do proboszcza swojej parafii	0,14*
– do dalszej rodziny, krewnych	0,20*
– do osób, z którymi pracuje się na co dzień	0,20*
– do lokalnych społeczników	0,23*
– do sąsiadów	0,24*
– do znajomych	0,25*

* Zależność istotna statystycznie na poziomie 0,01

Zgeneralizowane nastawienie do świata i zaufanie do najbliższej rodziny bądź jego brak to kwestie praktycznie rozłączne (zależność nieistotna statystycznie). Bardzo słaba jest też korelacja między ogólnym nastawieniem do ludzi a zaufaniem do proboszcza – najwyraźniej zaufanie do niego pozostaje bardziej kwestią wiary, niż wynika z ogólnie ufnego nastawienia do świata. Zgeneralizowane, aprioryczne nastawienie do ludzi stosunkowo najsilniej wiąże się natomiast z zaufaniem do osób z dalszego kręgu i to też raczej w sytuacjach, gdy nawiązywanie bliższych stosunków jest kwestią wyboru, a więc w relacjach ze znajomymi, sąsiadami czy lokalnymi społecznikami. Nawet jednak tu zależność między ogólnym nastawieniem do ludzi a zaufaniem (czy jego brakiem) do osób z kolejnego kręgu otoczenia społecznego nie jest zbyt silna (wartości współczynników korelacji mieszczą się w granicach 0,25–0,23).

Zaufanie w sferze prywatnej, a więc dotyczące relacji społecznych w bezpośrednim otoczeniu, z natury rzeczy podlega raczej długofalowym zmianom. Stąd też w relatywnie krótkiej, dziesięcioletniej perspektywie możemy obserwować w tych sferach jedynie niewielkie wahania, które na ogół nie układają się w jakiś określony trend.

Nastawienie Polaków pozostaje niezmiennie przede wszystkim w sferze relacji rodzinnych i towarzyskich. W ciągu ostatnich dziesięciu lat niewiele zmieniło się także w zakresie stosunków sąsiedzkich. Można natomiast zauważyć pewien wzrost otwartości, jeśli chodzi o nastawienie Polaków do współpracowników w miejscu pracy. W ostatnich czterech latach badani nieco częściej niż w pierwszej połowie poprzedniej dekady deklarują zaufanie do osób, z którymi na co dzień stykają się w pracy. Drugą zauważalną zmianą jest utrzymująca się słaba tendencja spadkowa w deklaracjach zaufania do proboszczów.

Na podstawie deklaracji ankietowanych utworzony został **wskaźnik zaufania w sferze prywatnej**. Jego wartość potwierdza, że Polacy raczej z ufnością odnoszą się do osób ze swojego bezpośredniego otoczenia. Na osiem podmiotów, które złożyły się na wymiar prywatny, zaufanie do wszystkich zadeklarowało 10% respondentów, do siedmiu – 22%, do sześciu – 24%, do pięciu – 20%. Średnia wartość wskaźnika zaufania w życiu prywatnym dla całej zbiorowości badanych wynosi 5,56, a więc niemal dokładnie tyle samo, co przed dwoma laty (5,58).

Tabela 6

Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	I 2002		I 2004		I 2006		I 2008		I 2010		I 2012	
	w procentach											
◆ najbliższej rodziny – rodziców, dzieci, małżonka(i)												
Zdecydowanie mam zaufanie	84	97	86	98	90	99	81	99	80	96	84	97
Raczej mam zaufanie	13		12		9		18		16		13	
Raczej nie mam zaufania	2	2	1	1	1	1	1	1	2	3	1	2
Zdecydowanie nie mam zaufania	0		0		0		0		0		1	
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1
◆ swoich znajomych												
Zdecydowanie mam zaufanie	-	-	-	-	25	89	20	88	22	90	22	90
Raczej mam zaufanie	-		-		64		68		68		68	
Raczej nie mam zaufania	-	-	-	-	6	7	7	7	5	6	5	5
Zdecydowanie nie mam zaufania	-		-		1		0		1		0	
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	4	4	5	5	4	4	5	5
◆ dalszej rodziny												
Zdecydowanie mam zaufanie	42	86	47	87	40	88	38	90	36	87	33	89
Raczej mam zaufanie	44		40		48		52		51		56	
Raczej nie mam zaufania	10	11	8	10	8	10	7	8	8	10	7	8
Zdecydowanie nie mam zaufania	1		2		2		1		2		1	
Trudno powiedzieć	3	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	3
◆ osób, z którymi Pan(i) na co dzień pracuje*												
Zdecydowanie mam zaufanie	24	82	26	79	20	80	21	85	18	84	17	84
Raczej mam zaufanie	58		53		60		64		66		67	
Raczej nie mam zaufania	8	11	10	13	13	15	9	10	10	11	10	11
Zdecydowanie nie mam zaufania	3		3		2		1		1		1	
Trudno powiedzieć	7	7	8	8	5	5	5	5	5	5	5	5
◆ sąsiadów												
Zdecydowanie mam zaufanie	20	72	26	74	20	75	16	76	17	74	15	75
Raczej mam zaufanie	52		48		55		60		57		60	
Raczej nie mam zaufania	18	21	15	19	17	20	17	20	16	19	15	18
Zdecydowanie nie mam zaufania	3		4		3		3		3		3	
Trudno powiedzieć	7	7	7	7	5	5	4	4	7	7	7	7
◆ proboszcza swojej parafii												
Zdecydowanie mam zaufanie	-	-	-	-	-	-	21	72	20	69	19	65
Raczej mam zaufanie	-		-		-		-		51		49	
Raczej nie mam zaufania	-	-	-	-	-	-	9	14	11	18	13	20
Zdecydowanie nie mam zaufania	-		-		-		-		5		7	
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	14	14	13	13	15	15
◆ osób pracujących społecznie w Pana(i) miejscu zamieszkania												
Zdecydowanie mam zaufanie	-	-	-	-	-	-	-	-	10	60	12	61
Raczej mam zaufanie	-		-		-		-		50		49	
Raczej nie mam zaufania	-	-	-	-	-	-	-	-	9	11	8	10
Zdecydowanie nie mam zaufania	-		-		-		-		2		2	
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	29	29	30	30

* Opinie pracujących w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin, a także dorywczo (N=525)

Z analizy średnich wynika, że większej ufności do bezpośredniego otoczenia nieco bardziej sprzyja zamieszkiwanie w mniejszych miejscowościach – na wsi (średnia wartość wskaźnika dla tej grupy wynosi 5,78) i w małych miasteczkach (5,85) niż w dużych miastach (liczących 101–500 tys. ludności – 5,13) czy największych aglomeracjach (powyżej 500 tys. mieszkańców – 5,27). Tego rodzaju otwartości wyraźnie sprzyja wyższy poziom wykształcenia, a także lepsze oceny własnych warunków materialnych.

Największym zaufaniem w sferze prywatnej odznaczają się osoby pracujące na własny rachunek (6,50) oraz kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem (6,13). Osobom w swoim bliskim otoczeniu nieco bardziej ufają także respondenci najlepiej wykształceni (5,95), dobrze oceniający własne warunki materialne (5,82), a także badani uczestniczący w praktykach religijnych raz w tygodniu (5,86) i deklarujący prawicowe poglądy polityczne (6,01). Relatywnie mniejsze zaufanie do osób ze swego otoczenia mają robotnicy niewykwalifikowani (4,80), ankietowani z wykształceniem podstawowym (5,19), gorzej sytuowani i źle oceniający swoją sytuację materialną (5,06) oraz respondenci nieuczestniczący w praktykach religijnych (4,74) i mający nieokreślone poglądy polityczne (5,01).

Tabela 7

Cechy społeczno-demograficzne	Średni wskaźnik zaufania w sferze prywatnej mierzony na skali 0–8	Odchylenie standardowe
	Ogółem	5,56
Płeć		
Mężczyźni	5,64	1,77
Kobiety	5,50	1,60
Wiek		
18–24 lata	5,45	1,60
25–34	5,48	1,73
35–44	5,88	1,67
45–54	5,66	1,74
55–64	5,53	1,71
65 lat i więcej	5,43	1,60
Miejsce zamieszkania		
Wieś	5,78	1,56
Miasto do 20 tys.	5,85	1,62
20–100 tys.	5,48	1,79
101–500 tys.	5,13	1,84
501 tys. i więcej mieszkańców	5,27	1,58
Wykształcenie		
Podstawowe	5,19	1,64
Zasadnicze zawodowe	5,61	1,83
Średnie	5,58	1,71
Wyższe	5,95	1,37
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)		
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	6,13	1,31
Średni personel, technicy	6,03	1,46
Pracownicy administracyjno-biurowi	5,70	1,32
Pracownicy usług	5,61	1,86
Robotnicy wykwalifikowani	5,71	1,85
Robotnicy niewykwalifikowani	4,80	1,80
Rolnicy	5,89	1,65
Pracujący na własny rachunek	6,50	1,35
Bierni zawodowo		
Renciści	5,11	1,99
Emeryci	5,43	1,63
Uczniowie i studenci	5,25	1,43
Bezrobotni	5,17	1,88
Gospodynie domowe i inni	5,52	1,46
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym		
Do 500 zł	5,56	1,78
501–750 zł	5,65	1,73
751–1000 zł	5,61	1,61
1001–1500 zł	5,60	1,72
Powyżej 1500 zł	5,75	1,56
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego		
Złe	5,06	2,02
Średnie	5,50	1,64
Dobre	5,82	1,53
Uczestnictwo w praktykach religijnych		
Kilka razy w tygodniu	5,62	1,82
Raz w tygodniu	5,86	1,57
1–2 razy w miesiącu	5,84	1,64
Kilka razy w roku	5,25	1,64
W ogóle nie uczestniczy	4,74	1,80
Poglądy polityczne		
Lewica	5,45	1,58
Centrum	5,60	1,65
Prawica	6,01	1,57
Trudno powiedzieć	5,01	1,78

ZAUFIANIE DO INSTYTUCJI ŻYCIA PUBLICZNEGO

Zaufanie społeczne nie tylko ma wymiar ogólny czy prywatny, który odzwierciedla poczucie związków z innymi i psychologicznej „odległości” od kolejnych kręgów ludzi, którzy nas otaczają na co dzień, ale – w szerszym sensie – jest wyrazem stosunku do większych zbiorowości, także takich jak państwo, działające w nim instytucje oraz organizacje międzynarodowe, których to państwo jest członkiem. Przedstawiliśmy badanym listę 23 różnych instytucji funkcjonujących w kraju, a także organizacji międzynarodowych, prosząc, by zechcieli odpowiedzieć, czy i jak dalece im ufają.

Większość instytucji z zaprezentowanej listy budzi mniejsze lub większe zaufanie ankietowanych, w przypadku siedmiu dominującym nastawieniem okazała się nieufność.

Szczególnie dużym zaufaniem społecznym niezmiennie cieszą się organizacje charytatywne. Zdecydowana większość badanych ufa Wielkiej Orkiestrze Świątecznej Pomocy (89%), PCK (81%) i Caritasowi (80%). Inne instytucje publiczne, które są przez Polaków darzone stosunkowo dużym zaufaniem, to wojsko (74%), harcerstwo (70%), Kościół rzymskokatolicki (69%) oraz policja (65%). Około trzech piątych badanych ma zaufanie do Rzecznika Praw Obywatelskich (60%) oraz władz lokalnych swojego miasta lub gminy (58%). Na tym samym poziomie kształtuje się zaufanie do międzynarodowych organizacji, których Polska jest członkiem: Unii Europejskiej (58%), NATO (57%) i ONZ (57%). Ponad połowa badanych ufa również IPN (55%). Znacznie mniejsze zaufanie społeczne wzbudzają postrzegane wyraźnie kontrowersyjnie: sądy oraz urzędnicy administracji publicznej (po 45% deklaracji zaufania), a także – ogólnie – telewizja (44%).

Jeszcze mniejsze jest zaufanie do pozostałych instytucji. Prawie dwie piąte ankietowanych ufa rządowi (39%), a około jednej trzeciej – dużym korporacjom (35%), gazetom (34%) i Kościołom innych wyznań (30%). Nieco ponad jedna czwarta respondentów ma zaufanie do parlamentu i związków zawodowych (po 29%). Najmniejszym zaufaniem Polacy darzą partie polityczne – ufa im zaledwie 20% badanych.

Obok partii politycznych, do których nieufność ponad trzykrotnie przeważa nad zaufaniem (65% wobec 20%), stosunkowo największą nieufność Polaków budzą gazety (55% deklaracji nieufności), Sejm i Senat (55%), rząd (49%), telewizja (49%), a także sądy (44%), urzędnicy administracji publicznej (41%) i Kościoły innych wyznań (41%).

Tabela 8

Instytucje	Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do wymienionych instytucji?						
	Zdecydowani e mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Zaufani e - ogółem	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowani e nie mam zaufania	Brak zaufania - ogółem	Trudno powiedzieć
	w procentach						
Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy	48	41	89	5	2	7	4
PCK	22	59	81	7	3	10	10
Caritas	29	51	80	9	4	13	7
Wojsko	17	56	74	11	4	15	11
Harcerstwo	16	54	70	7	2	9	21
Kościół rzymskokatolicki	24	46	69	17	9	26	5
Policja	8	57	65	20	8	28	7
Rzecznik Praw Obywatelskich	10	49	60	11	5	16	24
Władze lokalne miasta/gminy	6	52	58	23	7	31	11
Unia Europejska	7	51	58	19	7	26	16
NATO	8	48	57	15	5	20	23
ONZ	9	48	57	13	4	17	26
IPN	12	43	55	15	7	22	23
Sądy	5	40	45	31	13	44	11
Urzednicy administracji publicznej	2	43	45	30	12	41	14
Telewizja	3	41	44	38	11	49	8
Rząd	2	37	39	32	17	49	12
Duże przedsiębiorstwa	2	33	35	26	9	35	30
Gazety	2	32	34	40	15	55	11
Kościóły innych wyznań	3	27	30	30	11	41	29
Związki zawodowe	2	27	29	26	10	36	35
Sejm i Senat	1	28	29	37	19	55	15
Partie polityczne	1	19	20	41	25	65	15

W porównaniu z pomiarem sprzed dwóch lat na zaufaniu społecznym zyskały przede wszystkim instytucje i organizacje życia politycznego, co niewątpliwie jest efektem niedawnych wyborów parlamentarnych. Większym zaufaniem niż w styczniu 2010 roku cieszą się obecnie rząd, parlament (wzrost deklaracji zaufania po 8 punktów procentowych) oraz partie polityczne (wzrost o 6 punktów). Na zaufaniu społecznym zyskali ponadto: Rzecznik Praw Obywatelskich (wzrost o 5 punktów), IPN (wzrost o 4 punkty) i – w niewielkim stopniu – urzędy administracji publicznej, władze lokalne, związki zawodowe oraz PCK (po 3 punkty).

Znacznie mniejszym zaufaniem niż przed dwoma laty cieszy się natomiast Kościół rzymskokatolicki (spadek o 9 punktów) oraz Kościoły innych wyznań (spadek o 6 punktów). Na zaufaniu społecznym nieco straciły media – zaufanie do gazet i telewizji w stosunku do 2010 roku spadło po 3 punkty procentowe.

Z dłuższej perspektywy widać jednak, że zmiany w poziomie zaufania do instytucji mają charakter głównie okresowy i w przypadku większości z nich nie układają się w jednokierunkowe trendy.

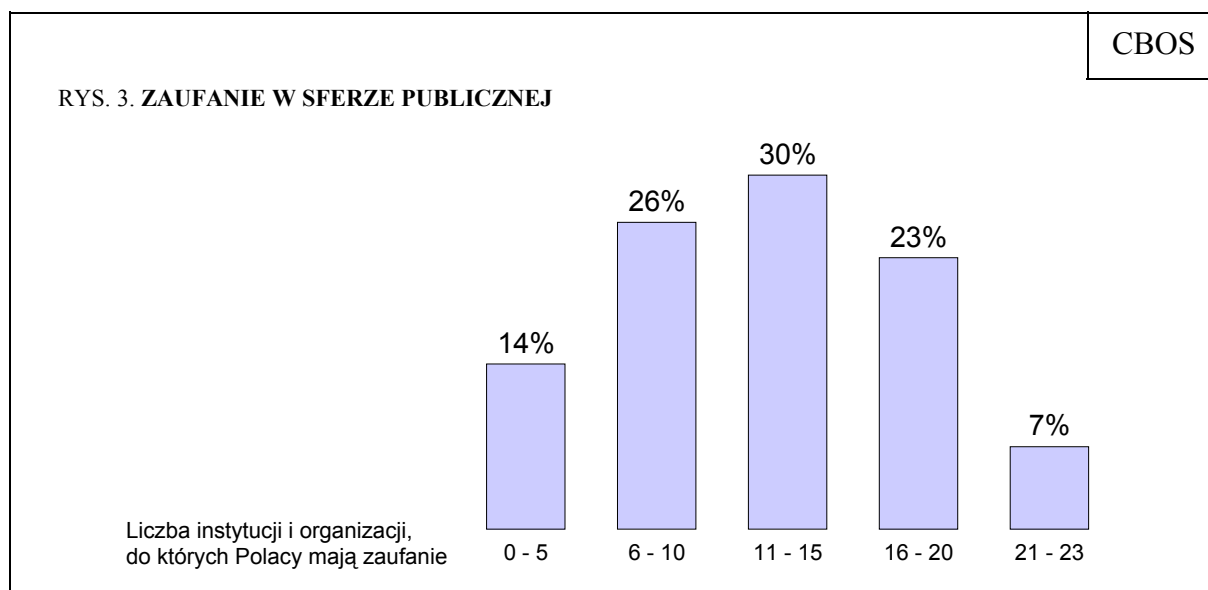
W ostatnich czterech latach można jednak zaobserwować sukcesywny spadek zaufania do mediów – zarówno do prasy, jak i telewizji. Najmniejsze od dziesięciu lat jest zaufanie do Kościoła katolickiego, a zarazem więcej osób niż dotychczas (26%) deklaruje do niego nieufność. Od 2008 roku utrzymuje się też tendencja spadkowa, jeśli chodzi o zaufanie do organizacji międzynarodowych: ONZ, NATO, a także Unii Europejskiej, do której zaufanie jest obecnie najniższe od przystąpienia Polski do tej organizacji. Nadal na niższym poziomie niż w połowie poprzedniej dekady kształtuje się zaufanie do instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich. Mimo wciąż wyraźnie krytycznych ocen lepszy niż w latach 2002–2006 jest natomiast wizerunek sądów.

Tabela 9

Instytucje	Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do wymienionych instytucji?																	
	I 2002			I 2004			I 2006			I 2008			I 2010			I 2012		
	Ta	Nie	Tp.	Ta	Nie	Tp.	Ta	Nie	Tp.	Ta	Nie	Tp.	Ta	Nie	Tp.	Ta	Nie	Tp.
	w procentach																	
Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy	89	8	3	86	9	5	87	9	4	85	6	9	88	8	4	89	7	4
PCK	85	6	9	82	8	10	83	9	8	79	7	14	78	10	12	81	10	10
Caritas	85	9	6	84	10	7	83	10	7	80	10	10	82	12	6	80	13	7
Wojsko	76	16	8	76	16	8	76	17	7	84	10	6	76	13	11	74	15	11
Harcerstwo	74	8	18	75	7	18	75	9	16	69	8	23	68	9	23	70	9	21
Kościół rzymskokatolicki	76	21	3	75	21	4	81	17	2	79	17	4	78	18	4	69	26	5
Policja	62	30	8	56	36	8	59	34	7	75	19	6	63	29	8	65	28	7
Rzecznik Praw Obywatelskich	-	-	-	-	-	-	69	13	18	62	15	24	55	21	24	60	16	24
Władze lokalne miasta/gminy	43	41	17	53	34	13	56	33	11	68	23	9	55	34	11	58	31	11
Unia Europejska	49	30	21	46	34	19	62	24	14	73	12	15	60	23	17	58	26	16
NATO	63	18	19	59	21	20	63	19	18	68	11	21	59	20	21	57	20	23
ONZ	63	15	21	62	16	22	65	17	18	69	9	22	60	18	22	57	17	26
IPN	-	-	-	-	-	-	62	18	20	57	20	23	51	28	21	55	22	23
Sądy	40	49	11	31	60	8	39	51	10	59	29	12	44	45	11	45	44	11
Urzednicy administracji publicznej	31	52	17	33	54	14	38	50	12	53	33	14	42	47	11	45	41	14
Telewizja	57	34	9	54	37	9	55	36	9	67	25	8	47	44	9	44	49	8
Rząd	42	45	13	21	68	11	47	40	13	56	32	13	31	60	9	39	49	12
Duże przedsiębiorstwa	27	43	30	35	37	28	32	43	25	42	26	32	35	35	30	35	35	30
Gazety	47	43	10	47	43	11	48	42	10	54	35	11	37	52	11	34	55	11
Kościóły innych wyznań	30	41	29	29	45	26	31	45	24	34	40	26	36	34	30	30	41	29
Związki zawodowe	22	41	37	31	40	30	32	37	31	39	27	34	26	40	34	29	36	35
Sejm i Senat	28	54	18	21	67	12	30	54	16	39	44	17	21	68	11	29	55	15
Partie polityczne	15	65	19	13	72	15	24	61	15	28	54	18	14	76	10	20	65	15

* W tabeli połączono odsetki odpowiedzi *zdecydowanie mam zaufanie* i *raczej mam zaufanie* oraz *zdecydowanie nie mam zaufania* i *raczej nie mam zaufania*. Na szarym tle zaznaczono odsetki wskazujące na przewagę deklaracji wyrażających zaufanie lub nieufność

Jak świadczy wartość kolejnego sumarycznego wskaźnika – tym razem **zaufania w sferze publicznej** – Polacy nie mają zbyt dobrego wyobrażenia o świecie otaczających ich instytucji i ufają im jedynie połowicznie. Średnie zaufanie mierzone na skali od 0 do 23 wynosi dla ogółu badanych 12,18, a więc kształtuje się na poziomie nieco powyżej środka skali.

Co siódmy badany (14%) ma zaufanie do co najwyżej pięciu spośród uwzględnionych w badaniu podmiotów o charakterze instytucjonalnym, w tym co setny nie ufa żadnemu z nich. Jedna czwarta (26%) ma zaufanie do sześciu–dziesięciu instytucji, a kolejne 30% respondentów darzy zaufaniem przynajmniej jednaście, ale nie więcej niż piętnaście. Zaufanie do więcej niż piętnastu instytucji deklaruje niespełna jedna trzecia ankietowanych (30%).

Większe zaufanie do instytucji działających w sferze publicznej wyrażają ludzie młodzi (od 18 do 34 roku życia) niż osoby w średnim wieku i starsze. Częściej cechuje ono także mieszkańców wsi i małych miasteczek niż miast, zwłaszcza największych. Pozytywnemu nastawieniu do sfery instytucji publicznych wyraźnie sprzyjają wyższe wykształcenie, wysokie dochody oraz pozytywne oceny własnej sytuacji materialnej. Spośród grup społeczno-zawodowych relatywnie najwyższe zaufanie w sferze publicznej wykazują kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem oraz pracownicy średniego szczebla i technicy (por. tab. 10).

Z kolei relatywnie najbardziej ograniczone zaufanie w sferze publicznej mają osoby najslabiej wykształcone, deklarujące najniższe dochody *per capita* oraz źle oceniające własną sytuację materialną. Spośród grup społeczno-zawodowych najniższym zaufaniem do sfery publicznej cechują się robotnicy niewykwalifikowani, a wśród niepracujących – gospodynie domowe.

Tabela 10

Cechy społeczno-demograficzne	Średni wskaźnik zaufania w sferze publicznej mierzony na skali 0–23	Odchylenie standardowe
	Ogółem	
	12,18	5,64
Płeć		
Mężczyźni	12,41	5,69
Kobiety	11,97	5,59
Wiek		
18–24 lata	13,07	5,86
25–34	13,19	5,22
35–44	11,94	6,04
45–54	11,00	5,62
55–64	11,91	5,48
65 lat i więcej	12,05	5,55
Miejsce zamieszkania		
Wieś	12,32	5,52
Miasto do 20 tys.	12,55	5,48
20–100 tys.	12,19	5,38
101–500 tys.	11,85	6,23
501 tys. i więcej mieszkańców	11,76	5,81
Wykształcenie		
Podstawowe	10,63	5,66
Zasadnicze zawodowe	11,56	5,98
Średnie	12,70	5,40
Wyższe	13,98	4,93
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)		
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	13,93	4,94
Średni personel, technicy	13,07	5,07
Pracownicy administracyjno-biurowi	12,95	5,48
Pracownicy usług	12,29	5,30
Robotnicy wykwalifikowani	12,74	5,57
Robotnicy niewykwalifikowani	8,89	5,77
Rolnicy	11,77	5,60
Pracujący na własny rachunek	12,22	5,70
Bierni zawodowo		
Renciści	11,28	5,99
Emeryci	11,93	5,51
Uczniowie i studenci	12,90	5,68
Bezrobotni	11,97	6,30
Gospodynie domowe i inni	10,76	5,96
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym		
Do 500 zł	11,36	5,72
501–750 zł	12,31	5,59
751–1000 zł	12,47	5,79
1001–1500 zł	12,87	5,64
Powyżej 1500 zł	13,63	5,25
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego		
Złe	10,13	5,39
Średnie	11,78	5,55
Dobre	13,38	5,56
Uczestnictwo w praktykach religijnych		
Kilka razy w tygodniu	9,94	5,89
Raz w tygodniu	12,92	5,45
1–2 razy w miesiącu	12,93	6,05
Kilka razy w roku	11,68	5,31
W ogóle nie uczestniczy	10,40	5,72
Poglądy polityczne		
Lewica	12,67	5,56
Centrum	12,45	5,75
Prawica	13,58	5,25
Trudno powiedzieć	9,62	5,22

Zaufanie do instytucji publicznych nieco różnicuje też częstość uczestniczenia w praktykach religijnych. Relatywnie największe zaufanie cechuje osoby biorące w nich udział raz w tygodniu lub 1–2 razy w miesiącu; bardziej sceptyczni w ocenach są natomiast, z jednej strony, badani najczęściej praktykujący (kilka razy w tygodniu), a z drugiej – niewierzący i nieuczestniczący w praktykach religijnych.

Stosunek do instytucji publicznych wyraźnie wiąże się z poziomem zaufania w sferze prywatnej (współczynnik korelacji r Pearsona wynosi 0,50). Można zatem powiedzieć, że im szerszy zakres kontaktów społecznych i lepsze relacje z bezpośrednim otoczeniem społecznym, tym większe zaufanie badanych także do zinstytucjonalizowanego życia społecznego.

Tabela 11

Zaufanie do instytucji (mierzone na skali 1-5)	Wartości współczynników korelacji r Pearsona
	Wskaźnik zaufania w sferze prywatnej (skala 0-8)
Rzecznik Praw Obywatelskich	0,31
Kościół rzymskokatolicki	0,27
Kościół innych wyznań	0,27
Policja	0,27
Władze lokalne miasta/gminy	0,27
Rząd	0,24
Urzednicy administracji publicznej	0,24
Unia Europejska	0,24
Caritas	0,24
Gazety	0,23
Związki zawodowe	0,23
Duże przedsiębiorstwa	0,23
Harcerstwo	0,23
Sejm i Senat	0,22
NATO	0,22
PCK	0,22
IPN	0,21
Wojsko	0,20
Sądy	0,20
ONZ	0,20
Telewizja	0,19
Partie polityczne	0,19
Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy	0,11*

* Zależność nieistotna statystycznie na poziomie 0,01

Zależność między zaufaniem w sferze prywatnej i pozytywnym stosunkiem do sfery instytucjonalnej widoczna jest w przypadku niemal wszystkich uwzględnionych w badaniu instytucji. Wyjątkiem jest jedynie Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, która cieszy się powszechnym zaufaniem Polaków. Wyższy poziom zaufania w sferze prywatnej, czyli *de facto* szersze, bardziej rozbudowane więzi społeczne, stosunkowo najbardziej sprzyjają zaufaniu do Rzecznika Praw Obywatelskich, Kościoła rzymskokatolickiego i – w takim samym stopniu – Kościołów innych wyznań, a także do policji i władz lokalnych.

ZAUFANIE SPOŁECZNE I POLITYKA

Nie będzie odkryciem stwierdzenie, że uczestnictwo w życiu publicznym i w procedurach demokratycznych, takich jak wybory, jest związane z zaufaniem społecznym zarówno na poziomie indywidualnym, jak i – w większym stopniu – zaufaniem do instytucji życia publicznego. Ci, którzy z założenia nie chodzą na wybory, nie uczestniczą w nich m.in. dlatego, że nie mają zaufania zarówno do procedur demokratycznych, jak i do instytucji państwa. W większym stopniu także są skłonni nie ufać ludziom w ogóle.

Wśród osób deklarujących absencję wyborczą ogólny wskaźnik zaufania i otwartości jest najniższy, jednocześnie zaś akceptacja instytucji życia publicznego wyraźnie mniejsza niż wśród tych, którzy są pewni, że wezmą udział w wyborach, jak i wśród jeszcze się wahających. Osoby niepewne swego udziału w wyborach relatywnie bardziej ufają instytucjom życia publicznego, natomiast z większą nieufnością podchodzą do innych ludzi – pod tym względem wskaźnik ten niewiele odbiega od deklaracji niechodzących na wybory.

Tabela 12. Zaufanie społeczne a gotowość uczestniczenia w wyborach parlamentarnych

Gotowość uczestniczenia w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Średnie wartości:	
	ogólnego wskaźnika zaufania (skala od -3 do +3)	wskaźnika zaufania w sferze publicznej (skala 0 - 23)
Deklarujący udział	-0,36	13,49
Wahający się	-0,94	11,75
Deklarujący absencję	-1,05	9,68
Średnie dla ogółu badanych	-0,64	12,18
Eta kwadrat	0,032	0,084

Osoby, które nie uczestniczyły w ostatnich wyborach parlamentarnych, uzyskują wyraźnie mniejsze średnie zarówno w wymiarze postawy ogólnej – otwartości i ufności, jak i w sferze zaufania do instytucji.

Tabela 13. Zaufanie społeczne a uczestnictwo w wyborach parlamentarnych 2011

Deklaracje udziału w wyborach parlamentarnych w 2011 roku	Średnie wartości:	
	ogólnego wskaźnika zaufania (skala od -3 do +3)	wskaźnika zaufania w sferze publicznej (skala od 0 do 23)
Brali udział	-0,46	13,00
Nie brali udziału	-0,94	10,85
Średnie dla ogółu uprawnionych do głosowania	-0,63	12,22

Charakterystyczne zróżnicowanie pod tym względem można dostrzec także w elektoratach partii politycznych. Najbardziej otwartą i ufą postawą ogólną, a także najwyższym poziomem zaufania do badanych instytucji cechują się zadeklarowani zwolennicy PO. To jedyny elektorat, w którym, jeśli chodzi o postawę ogólną we wszystkich wymiarach ocen składających się na ten wskaźnik, częściej deklarowano zaufanie niż nieufność (dodatni znak współczynnika).

Bardzo ciekawy jest casus wyborców Ruchu Palikota, którzy, jeśli chodzi o ogólne nastawienie do ludzi i świata, przejawiają wysoki poziom ufności (znajdują się na drugim miejscu po zwolennikach PO, z minimalną przewagą głosów nieufności), natomiast zupełnie nie ufają instytucjom funkcjonującym w życiu publicznym. W tym wymiarze są elektoratem o najniższym poziomie zaufania. Widać, że jest to partia ludzi otwartych, ale w największym stopniu antysystemowa, jej zwolennicy bowiem krytycznie odnoszą się do istniejącego porządku instytucjonalnego.

W pewnym sensie odwrotną postawę można przypisywać zwolennikom PSL, którzy z kolei są relatywnie dobrze zakorzenieni w świecie instytucji, ufają im i akceptują reguły gry, ale prywatnie są bardziej niż inni podejrzliwi i nieufni. O ile zwolenników Ruchu Palikota można by określić metaforycznie jako „otwartych anarchistów”, o tyle wyborców PSL należałoby nazwać „nieufnymi konformistami”.

Wyborcy SLD są z kolei najbardziej przewidywalni i stabilni, w obu wymiarach znajdują się w środku stawki – są stosunkowo otwarci zarówno w wymiarze ogólnym, jak i stosunkowo dobrze wypadają, jeśli chodzi o zaufanie do sfery instytucjonalnej. Natomiast wyborcy PiS należą do relatywnie nieufnych (choć nie są najbardziej nieufni) – zarówno w wymiarze ogólnej postawy wobec świata i ludzi, jak też postrzegania instytucji życia publicznego.

Tabela 14

Potencjalne elektoraty	Wskaźnik postawy otwartości i ufności w sferze prywatnej (skala od -3 do +3)	
	Średnia	Odchylenie standardowe
Platforma Obywatelska	0,60	1,88
Ruch Palikota	-0,28	2,04
Sojusz Lewicy Demokratycznej	-0,61	1,92
Niezdecydowani	-0,64	1,80
Prawo i Sprawiedliwość	-0,80	1,79
Polskie Stronictwo Ludowe	-1,11	1,93

Tabela 15

Potencjalne elektoraty	Wskaźnik zaufania w sferze publicznej (skala 0 – 23)	
	Średnia	Odchylenie standardowe
Platforma Obywatelska	15,38	4,74
Polskie Stronictwo Ludowe	14,72	4,06
Sojusz Lewicy Demokratycznej	13,50	5,09
Prawo i Sprawiedliwość	12,56	5,55
Ruch Palikota	11,56	5,51

★

★

★

Polacy są nieufni wobec obcych, nieznanym sobie osobom – blisko trzy czwarte badanych wyznaje zasadę zachowywania daleko idącej ostrożności w stosunkach z innymi. Kryzys gospodarczy najwyraźniej sprzyja wzrostowi nieufności, ostrożne nastawienie do innych jest bowiem obecnie nieco częstsze niż przed dwoma laty, jednak i tak wyraźnie rzadsze niż na początku i w połowie poprzedniej dekady.

Gospodarka rynkowa najwyraźniej dobrze służy budowaniu zaufania w biznesie. Od 2002 roku, od kiedy badamy poglądy ankietowanych na ten temat, sukcesywnie maleje odsetek respondentów wyznających zasadę ograniczonego zaufania do innych w tej sferze, a rośnie liczba tych, którzy sądzą, że zaufanie w interesach się opłaca. Potwierdza się zatem stara teza, że w biznesie, jeśli chce się działać w dłuższym okresie, zaufanie jest wartością szczególnie cenną.

Niepokojące jest to, że nieufność w stosunkach z innymi najczęściej deklarują ludzie młodzi. Można sądzić, że młodzi – często bezowocnie szukający pracy lub pracujący na tzw. umowach śmieciowych, niejednokrotnie cynicznie wykorzystywani przez pracodawców i szefów wysługujących się ich pracą – są bardzo sceptyczni, jeśli chodzi o zaufanie społeczne.

Inaczej jest w stosunkach z osobami bliskimi, znajomymi, którym z reguły ufamy. Najbardziej ufamy bliższej i dalszej rodzinie oraz swoim znajomym. Stosunkowo często mamy zaufanie do ludzi, z którymi na co dzień pracujemy. Trzy czwarte Polaków ufa swoim sąsiadom.

W ostatniej dekadzie nastawienie Polaków do innych zmieniało się w niewielkim stopniu. Można jedynie odnotować, z jednej strony, poprawę atmosfery w miejscu pracy oraz pewien wzrost zaufania i otwartości wobec współpracowników, a z drugiej – utrzymującą się słabą tendencją spadkową w deklaracjach zaufania do proboszczów.

Wśród instytucji największym zaufaniem Polaków cieszą się organizacje charytatywne – Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Caritas i PCK. Stosunkowo dużym zaufaniem darzą Polacy wojsko, harcerstwo, Kościół rzymskokatolicki oraz policję. Ponad połowa badanych ma zaufanie do Rzecznika Praw Obywatelskich, władz lokalnych oraz IPN, a także do organizacji międzynarodowych – NATO, ONZ i Unii Europejskiej.

Największą nieufność Polaków budzą partie polityczne, gazety, Sejm i Senat, rząd, telewizja, a także sądy, urzędnicy administracji publicznej oraz Kościoły innych wyznań.

W ostatnich kilku latach zauważalny jest sukcesywny spadek zaufania do mediów – zarówno do prasy, jak i telewizji. Najmniejsze od dziesięciu lat jest obecnie zaufanie do Kościoła katolickiego, zarazem ponad jedna czwarta Polaków mu nie ufa. Od 2008 roku utrzymuje się też tendencja spadkowa, jeśli chodzi o zaufanie do organizacji międzynarodowych: ONZ, NATO, a także Unii Europejskiej. Zaufanie do UE jest obecnie najniższe od przystąpienia naszego kraju do tej organizacji.

Opracowała
Agnieszka CYBULSKA

A N E K S

Tabela 1

		Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego w Polsce jest bliższa Pana(i) poglądom?			Liczba osób
		Ogólnie rzecz biorąc, większości ludzi można ufać	W stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		23	74	3	1058
Płeć	Mężczyźni	22	75	3	499
	Kobiety	24	74	2	559
Wiek	18-24 lata	20	79	1	139
	25-34	24	75	1	191
	35-44	27	68	5	155
	45-54	20	76	4	171
	55-64	24	75	1	195
	65 lat i więcej	24	73	3	206
Miejsce zamieszkania	Wieś	16	82	2	404
	Miasto do 20 tys.	25	72	2	147
	20-100 tys.	26	69	4	202
	101-500 tys.	25	72	3	173
	501 tys. i więcej mieszk.	35	63	2	132
Wykształcenie	Podstawowe	16	80	4	244
	Zasadnicze zawodowe	16	81	3	259
	Średnie	23	76	1	361
	Wyższe	43	55	2	194
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	42	55	3	93
	Średni personel, technicy	21	74	5	45
	Pracownicy adm.-biurowi	30	69	2	70
	Pracownicy usług	26	70	4	75
	Robotnicy wykwalifikowani	14	80	5	126
	Robotnicy niewykwalifik.	11	87	2	52
	Rolnicy	13	87		55
	Pracujący na własny rach.	22	74	4	37
Bierni zawodowo	Renciści	26	69	5	74
	Emeryci	21	77	2	253
	Uczniowie i studenci	24	75	1	75
	Bezrobotni	29	71		62
	Gospodynie domowe i inni	19	81		41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	27	70	4	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	21	76	3	98
	sekt. prywat. poza rolnict.	25	72	3	241
	prywatnym gosp. rolnym	10	90		52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	14	85	2	136
	501-750	15	83	2	131
	751-1000	22	77	1	174
	1001-1500	24	73	3	171
	Powyżej 1500 zł	39	56	4	185
Ocena własnych war. mater.	Złe	17	82	1	167
	Średnie	18	78	4	455
	Dobre	31	67	2	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	22	73	5	50
	Raz w tygodniu	20	78	2	492
	1-2 razy w miesiącu	22	76	2	143
	Kilka razy w roku	26	72	2	235
	W ogóle nie uczestniczy	32	64	4	138
Poglądy polityczne	Lewica	29	68	2	179
	Centrum	22	76	2	342
	Prawica	27	72	1	301
	Trudno powiedzieć	16	79	5	236

Tabela 2

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do nieznanym, z którymi styka się Pan(i) w różnych sytuacjach?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		2	32	40	8	18	1051
Płeć	Mężczyźni	2	31	40	8	19	498
	Kobiety	2	32	40	8	18	553
Wiek	18-24 lata		21	55	11	13	139
	25-34	2	27	41	11	19	191
	35-44	1	33	42	5	19	155
	45-54	2	33	36	8	21	171
	55-64	2	34	39	5	20	193
	65 lat i więcej	4	40	31	7	18	201
Miejsce zamieszkania	Wieś	3	31	39	9	18	401
	Miasto do 20 tys.	1	33	43	7	17	147
	20-100 tys.	2	30	41	7	20	198
	101-500 tys.	1	31	39	6	22	173
	501 tys. i więcej mieszk.	2	36	38	10	14	132
Wykształcenie	Podstawowe	2	26	43	10	18	239
	Zasadnicze zawodowe	3	29	42	8	18	258
	Średnie	1	33	39	8	20	361
	Wyższe	3	39	36	5	17	193
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	3	43	26	4	23	92
	Średni personel, technicy		31	45	8	15	45
	Pracownicy adm.-biurowi	2	30	34	6	28	70
	Pracownicy usług		28	45	9	18	75
	Robotnicy wykwalifikowani	3	28	40	9	21	126
	Robotnicy niewykwalifik.		13	51	10	25	51
	Rolnicy		27	49	9	16	55
	Pracujący na własny rach.	10	25	56	3	7	37
Bierni zawodowo	Renciści	1	32	35	8	24	74
	Emeryci	4	39	33	6	17	248
	Uczniowie i studenci		21	54	13	12	75
	Bezrobotni	2	31	42	11	13	62
	Gospodynie domowe i inni		32	47	8	13	41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1	40	32	2	25	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	2	27	39	12	20	98
	sekt. pryw. poza rolnict.	2	27	45	8	18	241
	prywatnym gosp. rolnym		22	51	11	15	52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	2	28	48	9	13	136
	501-750	2	27	45	6	20	131
	751-1000	2	37	34	8	19	171
	1001-1500	2	40	40	6	13	170
	Powyżej 1500 zł	3	34	36	7	21	185
Ocena własnych war. mater.	Złe	3	31	37	14	14	165
	Średnie	1	28	44	7	20	451
	Dobre	3	35	37	7	18	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	6	33	43		18	49
	Raz w tygodniu	2	30	42	7	19	487
	1-2 razy w miesiącu	2	43	33	4	18	142
	Kilka razy w roku	1	28	40	11	20	235
	W ogóle nie uczestniczy	2	32	40	12	15	138
Poglądy polityczne	Lewica	1	33	38	8	20	177
	Centrum	2	31	45	7	15	342
	Prawica	2	43	34	7	14	300
	Trudno powiedzieć	4	17	41	10	27	232

Tabela 3

		Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?			Liczba osób
		Zaufanie do partnerów w interesach na ogół źle się kończy	Zaufanie do partnerów w interesach na ogół się opłaca	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		37	38	24	1057
Płeć	Mężczyźni	39	39	23	497
	Kobiety	36	38	26	559
Wiek	18-24 lata	37	48	15	139
	25-34	36	49	15	191
	35-44	35	47	18	155
	45-54	45	33	22	171
	55-64	37	33	30	194
	65 lat i więcej	34	25	41	206
Miejsce zamieszkania	Wieś	41	36	24	404
	Miasto do 20 tys.	38	42	20	147
	20-100 tys.	33	37	30	200
	101-500 tys.	34	41	25	173
	501 tys. i więcej mieszk.	38	42	21	132
Wykształcenie	Podstawowe	39	27	34	243
	Zasadnicze zawodowe	43	37	20	259
	Średnie	37	39	25	361
	Wyższe	28	54	17	194
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	24	56	19	93
	Średni personel, technicy	35	53	12	45
	Pracownicy adm.-biurowi	32	44	24	70
	Pracownicy usług	45	45	11	75
	Robotnicy wykwalifikowani	41	39	20	126
	Robotnicy niewykwalifik.	43	34	23	52
	Rolnicy	48	27	25	55
	Pracujący na własny rach.	35	42	23	37
Bierni zawodowo	Renciści	36	29	36	74
	Emeryci	36	30	34	252
	Uczniowie i studenci	34	45	21	75
	Bezrobotni	45	38	16	62
	Gospodynie domowe i inni	35	39	27	41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	29	49	22	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	40	43	17	98
	sekt. prywat. poza rolnict.	39	44	17	241
	prywatnym gosp. rolnym	46	27	27	52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	46	35	19	136
	501-750	38	38	24	131
	751-1000	43	33	24	172
	1001-1500	32	40	28	171
	Powyżej 1500 zł	37	47	16	185
Ocena własnych war. mater.	Złe	44	27	29	167
	Średnie	41	32	27	454
	Dobre	30	50	20	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	26	45	29	50
	Raz w tygodniu	38	37	25	492
	1-2 razy w miesiącu	33	43	24	142
	Kilka razy w roku	39	38	23	235
	W ogóle nie uczestniczy	39	37	24	138
Poglądy polityczne	Lewica	42	38	20	179
	Centrum	40	41	19	342
	Prawica	36	40	24	300
	Trudno powiedzieć	32	33	35	236

Tabela 4

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do najbliższej rodziny - rodziców, dzieci, małżonka(i)?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		84	13	1	1	1	1053
Płeć	Mężczyźni	83	14	2	1	1	494
	Kobiety	85	13	1	1	1	558
Wiek	18-24 lata	83	16		1		139
	25-34	90	7	2	1	0	191
	35-44	85	13	1	1	1	155
	45-54	82	17	1	1		169
	55-64	80	17	3	1		194
	65 lat i więcej	83	12	1	2	3	204
Miejsce zamieszkania	Wieś	85	11	1	2	1	401
	Miasto do 20 tys.	87	12		1		147
	20-100 tys.	84	11	3		2	201
	101-500 tys.	84	14	1	1		172
	501 tys. i więcej mieszk.	76	22			2	132
Wykształcenie	Podstawowe	81	13	2	2	2	241
	Zasadnicze zawodowe	83	14	1	1	1	257
	Średnie	82	15	2	1	1	361
	Wyższe	91	9				193
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	85	15				93
	Średni personel, technicy	81	15	2	2		45
	Pracownicy adm.-biurowi	87	12		1		69
	Pracownicy usług	92	4	2		3	75
	Robotnicy wykwalifikowani	80	16	2	3		126
	Robotnicy niewykwalifik.	71	22	4	3		52
	Rolnicy	77	18		2	3	55
	Pracujący na własny rach.	84	16				37
Bierni zawodowo	Renciści	86	12	2			73
	Emeryci	84	12	2	1	2	251
	Uczniowie i studenci	85	15				75
	Bezrobotni	83	15	1		1	62
	Gospodynie domowe i inni	92	8				41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	83	16		1		139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	79	16	2	3		98
	sekt. pryw. poza rolnict.	86	11	2	0	1	240
	prywatnym gosp. rolnym	76	21		2		52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	84	13	1	2		136
	501-750	86	12		1	1	128
	751-1000	86	13	1			174
	1001-1500	87	8	2	1	3	171
	Powyżej 1500 zł	86	11	1	1	1	184
Ocena własnych war. mater.	Złe	73	19	3	3	2	164
	Średnie	83	14	1	1	1	454
	Dobre	88	10	1	0	1	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	81	19				50
	Raz w tygodniu	86	10	2	2	0	491
	1-2 razy w miesiącu	79	19	1			143
	Kilka razy w roku	82	15	1	1	1	234
	W ogóle nie uczestniczy	84	12	1		4	135
Poglądy polityczne	Lewica	87	12	0	1		179
	Centrum	84	13	1	1	1	340
	Prawica	81	16	1	1	0	300
	Trudno powiedzieć	84	12	2	1	1	235

Tabela 5

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do swoich znajomych?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		22	68	5	0	5	1050
Płeć	Mężczyźni	18	72	5	0	5	498
	Kobiety	26	65	4	1	5	552
Wiek	18-24 lata	26	69	4	1		139
	25-34	27	64	7		3	191
	35-44	19	70	5	0	6	155
	45-54	17	74	3	1	6	171
	55-64	19	69	5	1	7	193
	65 lat i więcej	24	65	4	0	7	201
Miejsce zamieszkania	Wieś	21	69	3	1	6	401
	Miasto do 20 tys.	23	70	5		2	145
	20-100 tys.	19	74	3	1	3	200
	101-500 tys.	24	63	8	0	6	172
	501 tys. i więcej mieszk.	27	62	5		6	132
Wykształcenie	Podstawowe	23	63	6		7	239
	Zasadnicze zawodowe	16	70	6	1	7	257
	Średnie	23	68	4	1	4	360
	Wyższe	26	72	1		1	193
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	25	69	4		2	93
	Średni personel, technicy	21	72	3		3	45
	Pracownicy adm.-biurowi	22	77			1	70
	Pracownicy usług	20	72	7		1	75
	Robotnicy wykwalifikowani	17	71	6	0	5	126
	Robotnicy niewykwalifik.	9	65	12	2	13	52
	Rolnicy	15	72	5		8	54
Pracujący na własny rach.	29	71				37	
Bierni zawodowo	Renciści	20	61	8		12	73
	Emeryci	23	66	4	1	7	247
	Uczniowie i studenci	35	65				75
	Bezrobotni	19	69	8	1	3	62
	Gospodynie domowe i inni	35	59	2	2	3	41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	19	77	2		2	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	21	65	9	2	3	98
	sekt. pryw. poza rolnict.	22	71	4		3	241
	prywatnym gosp. rolnym	14	72	5		8	52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	68	4	1	6	135
	501-750	22	68	4	1	5	131
	751-1000	21	72	4	1	3	173
	1001-1500	28	61	6	0	5	168
	Powyżej 1500 zł	30	63	4		3	183
Ocena własnych war. mater.	Złe	16	66	8	1	10	166
	Średnie	20	70	5	0	6	448
	Dobre	27	68	3	0	2	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	37	51		2	10	50
	Raz w tygodniu	22	69	4		5	486
	1-2 razy w miesiącu	21	69	4	1	6	142
	Kilka razy w roku	18	72	5	1	5	235
	W ogóle nie uczestniczy	25	64	9	1	1	138
Poglądy polityczne	Lewica	20	73	4	0	3	178
	Centrum	24	69	4	0	3	340
	Prawica	21	71	4	1	3	299
	Trudno powiedzieć	22	60	6	1	11	233

Tabela 6

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do dalszej rodziny?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		33	56	7	1	3	1052
Płeć	Mężczyźni	32	59	6	1	2	496
	Kobiety	33	54	8	1	4	555
Wiek	18-24 lata	31	63	5	1	0	139
	25-34	31	57	9	2	2	191
	35-44	30	58	6		5	155
	45-54	28	60	8	1	3	171
	55-64	31	56	8	1	5	194
	65 lat i więcej	45	47	3	1	4	201
Miejsce zamieszkania	Wieś	35	56	6	1	2	403
	Miasto do 20 tys.	41	54	2	1	3	145
	20-100 tys.	26	58	10	1	5	202
	101-500 tys.	33	56	6	2	3	170
	501 tys. i więcej mieszk.	27	59	9		5	132
Wykształcenie	Podstawowe	37	50	6	1	5	240
	Zasadnicze zawodowe	31	57	9		3	259
	Średnie	33	57	7	2	2	359
	Wyższe	30	63	4		3	194
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	30	65	2		3	93
	Średni personel, technicy	26	66	4	2	2	45
	Pracownicy adm.-biurowi	32	55	9		4	70
	Pracownicy usług	37	44	16		3	75
	Robotnicy wykwalifikowani	27	63	7	3		126
	Robotnicy niewykwalifik.	28	60	7	2	2	52
	Rolnicy	22	63	11		3	55
	Pracujący na własny rach.	26	69	1		4	37
Bierni zawodowo	Renciści	34	46	14		6	73
	Emeryci	42	50	4	0	4	249
	Uczniowie i studenci	30	62	8			75
	Bezrobotni	31	54	5	4	6	62
	Gospodynie domowe i inni	39	52	2		7	41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	27	62	6	1	4	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	56	7	3		98
	sekt. pryw. poza rolnict.	29	61	8		3	241
	prywatnym gosp. rolnym	22	62	12		4	52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	29	58	12		2	135
	501-750	32	54	7		7	130
	751-1000	32	58	6	2	2	174
	1001-1500	36	55	5	1	2	168
	Powyżej 1500 zł	36	57	4	1	2	184
Ocena własnych war. mater.	Złe	24	55	12	2	7	167
	Średnie	32	58	6	1	2	450
	Dobre	37	55	5	0	3	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	45	2	2	8	50
	Raz w tygodniu	36	54	6	1	3	491
	1-2 razy w miesiącu	26	62	6	1	4	142
	Kilka razy w roku	30	63	6	1	1	234
	W ogóle nie uczestniczy	29	53	12	1	5	135
Poglądy polityczne	Lewica	33	56	7	0	3	177
	Centrum	33	58	6	1	2	342
	Prawica	31	59	6	1	2	300
	Trudno powiedzieć	35	51	7	1	6	233

Tabela 7

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do osób, z którymi Pan(i) na co dzień pracuje?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		17	67	10	1	5	525
Płeć	Mężczyźni	15	69	10	1	5	306
	Kobiety	21	65	10	1	4	219
Wiek	18-24 lata	11	75	8	2	4	56
	25-34	14	64	17	1	4	153
	35-44	18	73	5		4	116
	45-54	24	61	10	0	4	125
	55-64	16	69	6	3	6	71
	65 lat i więcej	49	51				3
Miejsce zamieszkania	Wieś	21	65	7	1	6	191
	Miasto do 20 tys.	11	74	13		3	72
	20-100 tys.	18	70	7		4	105
	101-500 tys.	16	60	17	2	5	93
	501 tys. i więcej mieszk.	14	72	12	2		65
Wykształcenie	Podstawowe	25	54	12		9	36
	Zasadnicze zawodowe	19	61	13	0	7	142
	Średnie	19	68	8	2	4	203
	Wyższe	12	76	10		2	144
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	15	73	8	1	2	89
	Średni personel, technicy	17	72	5	5	1	43
	Pracownicy adm.-biurowi	12	69	14		6	67
	Pracownicy usług	15	76	6		3	70
	Robotnicy wykwalifikowani	15	66	14	1	4	119
	Robotnicy niewykwalifik.	5	60	19	2	14	45
	Rolnicy	39	54	3		4	48
	Pracujący na własny rach.	34	64	3			35
Bierni zawodowo	Renciści	56		44			2
	Emeryci	13	59			28	6
	Uczniowie i studenci		34			66	2
	Bezrobotni			100			1
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	19	69	9		4	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	63	12	3	5	97
	sekt. pryw. poza rolnict.	13	71	11	1	5	240
	prywatnym gosp. rolnym	37	53	6		4	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	14	63	19		4	52
	501-750	17	70	7		5	59
	751-1000	15	67	12		6	78
	1001-1500	27	60	6	3	4	78
	Powyżej 1500 zł	17	67	13	1	2	126
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	56	18		7	53
	Średnie	17	67	9	1	6	210
	Dobre	17	69	10	1	3	262
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	33	62	5			14
	Raz w tygodniu	21	66	7		6	219
	1-2 razy w miesiącu	18	65	14		4	73
	Kilka razy w roku	11	69	12	3	5	145
	W ogóle nie uczestniczy	17	69	13		2	73
Poglądy polityczne	Lewica	20	61	15	2	3	89
	Centrum	15	70	12	0	3	180
	Prawica	13	73	6	1	6	154
	Trudno powiedzieć	26	58	9		7	101

Tabela 8

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do sąsiadów?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		15	60	15	3	7	1056
Płeć	Mężczyźni	12	62	16	3	7	499
	Kobiety	17	58	15	3	7	558
Wiek	18-24 lata	7	63	19	5	7	139
	25-34	11	55	20	6	7	191
	35-44	10	68	12	0	10	155
	45-54	11	61	17	2	8	171
	55-64	21	60	13	2	5	193
	65 lat i więcej	23	56	12	4	6	206
Miejsce zamieszkania	Wieś	18	60	14	3	5	404
	Miasto do 20 tys.	15	69	7	5	4	147
	20-100 tys.	12	58	18	2	10	202
	101-500 tys.	8	56	21	3	12	173
	501 tys. i więcej mieszk.	15	57	19	5	5	131
Wykształcenie	Podstawowe	18	54	15	6	7	244
	Zasadnicze zawodowe	14	61	17	3	5	259
	Średnie	12	61	16	3	7	361
	Wyższe	15	63	13		9	193
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	17	62	9	5	7	92
	Średni personel, technicy	10	74	8	2	6	45
	Pracownicy adm.-biurowi	9	55	24		12	70
	Pracownicy usług	9	62	17	2	9	75
	Robotnicy wykwalifikowani	10	65	17	2	6	126
	Robotnicy niewykwalifik.	5	58	24	7	7	52
	Rolnicy	8	65	18	7	2	55
	Pracujący na własny rach.	13	68	10		9	37
Bierni zawodowo	Renciści	21	49	20	1	9	74
	Emeryci	23	57	10	3	7	253
	Uczniowie i studenci	8	62	20	3	7	75
	Bezrobotni	16	55	17	6	6	62
	Gospodynie domowe i inni	18	56	18	6	3	41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	63	14	1	7	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	10	61	15	5	9	98
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	62	18	3	8	241
	prywatnym gosp. rolnym	9	63	20	5	2	52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	18	56	18	4	4	136
	501-750	13	67	11	5	4	131
	751-1000	13	60	18	3	6	172
	1001-1500	16	58	17	2	8	171
	Powyżej 1500 zł	16	65	9	2	8	185
Ocena własnych war. mater.	Złe	11	53	20	9	7	167
	Średnie	13	62	16	2	7	454
	Dobre	17	60	12	2	8	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	31	46	14	1	8	50
	Raz w tygodniu	16	63	13	3	6	491
	1-2 razy w miesiącu	13	63	14	3	7	143
	Kilka razy w roku	10	61	19	3	7	235
	W ogóle nie uczestniczy	12	51	22	6	10	137
Poglądy polityczne	Lewica	12	60	19	3	6	179
	Centrum	15	63	13	3	6	341
	Prawica	15	61	15	3	6	300
	Trudno powiedzieć	16	54	15	4	11	236

Tabela 9

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do proboszcza swojej parafii?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		19	46	13	7	15	1027
Płeć	Mężczyźni	17	46	16	8	14	487
	Kobiety	20	46	11	6	16	540
Wiek	18-24 lata	11	46	18	9	16	134
	25-34	14	41	16	10	18	187
	35-44	10	49	17	4	19	152
	45-54	18	47	11	8	16	168
	55-64	19	52	12	6	10	185
	65 lat i więcej	35	42	9	4	10	201
Miejsce zamieszkania	Wieś	25	49	14	4	8	401
	Miasto do 20 tys.	14	52	17	6	10	143
	20-100 tys.	15	48	10	9	18	198
	101-500 tys.	16	35	15	12	23	169
	501 tys. i więcej mieszk.	14	43	12	5	26	117
Wykształcenie	Podstawowe	30	43	13	5	10	240
	Zasadnicze zawodowe	16	52	15	8	9	253
	Średnie	16	45	13	8	18	346
	Wyższe	13	44	13	6	24	188
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	15	45	9	5	26	87
	Średni personel, technicy	12	53	8	7	21	45
	Pracownicy adm.-biurowi	11	51	11	2	26	68
	Pracownicy usług	10	47	10	11	23	73
	Robotnicy wykwalifikowani	12	45	21	10	11	126
	Robotnicy niewykwalifik.	7	47	31	8	7	52
	Rolnicy	19	53	20	1	7	54
Pracujący na własny rach.	18	49	7	10	16	36	
Bierni zawodowo	Renciści	26	48	11	5	10	72
	Emeryci	30	44	9	5	11	244
	Uczniowie i studenci	16	40	17	8	18	70
	Bezrobotni	17	40	16	17	9	60
	Gospodynie domowe i inni	27	48	9	5	11	40
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	13	49	11	5	21	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	9	44	10	18	18	95
	sekt. pryw. poza rolnict.	11	48	19	5	16	236
	prywatnym gosp. rolnym	18	51	21	2	8	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	21	46	17	9	7	135
	501-750	20	50	13	10	7	130
	751-1000	18	50	14	3	15	168
	1001-1500	25	41	13	6	15	167
	Powyżej 1500 zł	15	40	12	9	24	173
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	44	17	10	10	166
	Średnie	20	49	10	6	15	445
	Dobre	18	44	15	6	17	417
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	28	48	6	9	10	46
	Raz w tygodniu	28	54	9	2	7	491
	1-2 razy w miesiącu	14	52	14	6	14	143
	Kilka razy w roku	7	38	19	11	25	224
	W ogóle nie uczestniczy	8	19	24	18	30	123
Poglądy polityczne	Lewica	12	46	17	10	16	169
	Centrum	14	43	17	8	18	335
	Prawica	27	53	10	3	8	296
	Trudno powiedzieć	21	43	11	8	18	227

Tabela 10

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do osób pracujących społecznie w Pana(i) miejscu zamieszkania?					Liczba osób
		Zdecydowanie mam zaufanie	Raczej mam zaufanie	Raczej nie mam zaufania	Zdecydowanie nie mam zaufania	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		12	49	8	2	30	1013
Płeć	Mężczyźni	11	48	8	2	30	482
	Kobiety	12	49	8	1	31	531
Wiek	18-24 lata	10	55	10	5	20	137
	25-34	12	45	8	1	34	182
	35-44	7	62	8		24	152
	45-54	9	44	8	2	37	169
	55-64	11	48	9	2	31	180
	65 lat i więcej	19	43	4	1	33	193
Miejsce zamieszkania	Wieś	15	52	6	1	25	396
	Miasto do 20 tys.	7	60	8	2	23	141
	20-100 tys.	9	48	13	1	30	194
	101-500 tys.	11	41	6	2	40	162
	501 tys. i więcej mieszk.	10	38	6	2	44	120
Wykształcenie	Podstawowe	16	41	8	2	33	234
	Zasadnicze zawodowe	13	52	10	1	24	248
	Średnie	10	49	8	2	31	346
	Wyższe	7	55	3	1	33	184
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	54	2		38	89
	Średni personel, technicy	2	52	2	2	42	44
	Pracownicy adm.-biurowi	10	45	6		39	67
	Pracownicy usług	4	51	8	3	34	72
	Robotnicy wykwalifikowani	17	39	15	3	26	125
	Robotnicy niewykwalifik.	3	36	14	6	42	49
	Rolnicy	9	58	13		19	54
	Pracujący na własny rach.	14	68			18	35
Bierni zawodowo	Renciści	14	44	7	3	31	70
	Emeryci	16	47	5	1	32	235
	Uczniowie i studenci	8	56	12		24	74
	Bezrobotni	15	52	10	5	19	59
	Gospodynie domowe i inni	19	51	4		25	41
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	7	53	4		36	137
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	9	41	9	5	37	93
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	48	9	2	31	233
	prywatnym gosp. rolnym	11	53	14		22	52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	14	55	10	1	21	133
	501-750	14	53	6	2	26	123
	751-1000	9	45	8	2	35	170
	1001-1500	14	50	8	2	26	161
	Powyżej 1500 zł	13	51	8	1	28	174
Ocena własnych war. mater.	Złe	13	47	7	2	31	156
	Średnie	10	48	8	1	32	439
	Dobre	12	50	8	2	28	417
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	52		1	27	49
	Raz w tygodniu	15	54	5	0	26	475
	1-2 razy w miesiącu	9	61	7	1	22	135
	Kilka razy w roku	6	40	13	3	37	226
	W ogóle nie uczestniczy	8	29	14	5	45	129
Poglądy polityczne	Lewica	9	47	8	2	34	167
	Centrum	11	49	9	1	29	329
	Prawica	13	59	5	2	21	292
	Trudno powiedzieć	13	35	9	1	42	225